

Науково-дослідний інститут приватного права
і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
НАПрН України

Юридичний інститут Прикарпатського
національного університету
імені Василя Стефаника

Корпоративні правочини

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ
ПРАЦЬ**
за матеріалами Всеукраїнської
науково-практичної
конференції

27-28 вересня 2013 року

м. Івано-Франківськ, 2013

УДК 347(477)(082)
ББК 67.9 (4Укр)404я43
К68

Рекомендовано до друку Вченою Радою Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України (протокол №10 від 20 листопада 2013 року)

Редакційна колегія:

В. В. Луць – академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

В. А. Васильєва – директор Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права;

І. Б. Саракун – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник Лабораторії проблем корпоративного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України;

В. В. Васильєва – кандидат юридичних наук, науковий співробітник Лабораторії проблем корпоративного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України.

К68 Корпоративні правочини [текст] : Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (27-28 вересня 2013 р., м.Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В.В.Луця. - Івано-Франківськ, 2013. - 231 с.

ISBN 978-617-7087-17-4

У збірник включені тези наукових доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, організованою Лабораторією проблем корпоративного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України спільно з Юридичним інститутом Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та проведеною у м. Івано-Франківську 27-28 вересня 2013 р. В тезах доповідей висвітлюються результати наукових досліджень щодо поняття та вдосконалення правового регулювання корпоративних правочинів.

Для студентів, слухачів, курсантів юридичних факультетів, науковців, практичних працівників та всіх зацікавлених осіб.

ISBN 978-617-7087-17-4

© Науково-дослідний Інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України, 2013

© Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2013

і
ПЕ
!

в*

разом
віднос
Діжумі
вору.

Заг
ЦИВІЛІ!
дачної
докуме-"
учаснк*
тверде»
учасник
якщо ін
особою,

Пор
вання пе
далі ГК);

органу, а
ш за р<
заснувані
поділу, ш

19. Ломакин Д.В. *Корпоративные правоотношения : общая теория и практика ее применения в хозяйственных обществах* / Д.В. Ломакин. – М. : Статут, 2008. – 511 с.
20. Рябота В. В. *Захист прав акціонерів при злитті та поглинанні акціонерних товариств в Україні : моногр.* / В. В. Рябота. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 159 с.
21. Поваров Ю. С. *Акционерное право России : учебник* / Ю. С. Поваров. – М. : Высш. образование; Юрайт-Издат, 2009. – 660 с.

Ковалишин О.Р.

кандидат юридичних наук, викладач
кафедри судочинства Юридичного
інституту Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

ЗАХИСТ ПРАВ УЧАСНИКІВ ТОВ У СВІТЛІ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ТА ТОВАРИСТВА З ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ»

14.01.2013 р. зареєстровано проект №2011 Закону України «Про товариства з обмеженою відповідальністю та товариства з додатковою відповідальністю» (далі – проект Закону) [1]. Основна мета цього законопроекту – врегулювати ті прогалини, які сьогодні існують у зв'язку із регулюванням корпоративних правовідносин Законом України «Про господарські товариства». Метою пропонованої статті є аналіз окремих аспектів названого законопроекту.

1. Один із найбільш дискусійних моментів – це назва Закону України «Про товариства з обмеженою відповідальністю та товариства з додатковою відповідальністю» містить лише одну норму про таку організаційно-правову форму, як товариство з додатковою відповідальністю (надалі – ТДВ) (ст. 54). Обсяг правової регламентації фактично зовсім не змінився порівняно з Законом України «Про господарські товариства». Йде мова зовсім не про

кількісне збільшення правових норм. Важливе значення повинно мати якісне наповнення – покращення ефективності регулювання правового статусу товариства з додатковою відповідальністю.

До новел даної статті можна віднести наступне: значну увагу приділено особливостям банкрутства одного із учасників ТДВ та особливостям ліквідації підприємства у разі банкрутства всіх учасників ТДВ. Автор не береться аналізувати зміст цих правових норм; їх варто було б дослідити у взаємозв'язку зі спеціальним законодавством. Але певне здивування викликає інше. Чому саме вони повинні бути включені до Закону України «Про товариства з обмеженою відповідальністю та товариства з додатковою відповідальністю»? На думку автора, це є порушенням правил законодавчої техніки. Норми про банкрутство учасника ТДВ за змістом правовідносин все ж ближчі до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [2] ніж до Закону, який регулює правовий статус ТДВ та його учасників (засновників). Адже, до прикладу, норми про банкрутство страховика містяться саме у згаданому Законі (ст. 87), а не в Розділі III Закону України «Про страхування» [3]. Аналогічно норми про особливості банкрутства управителя фонду фінансування будівництва чи управителя фонду операцій з нерухомістю містяться в ст. 89 Закону, а не в Розділах II, III Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» [4].

Отже, з одного боку, в державі намітилась правильна тенденція кодифікації норм права (Податковий кодекс України, проект екологічного кодексу України), а з іншого – наступаємо знову на одні і ті ж граблі. Для чогось же передбачено в Законі України «Про відновлення платоспроможності чи визнання банкрутом» окремий розділ, присвячений банкрутству окремих (у тому числі згаданих) специфічних суб'єктів господарювання. Тоді чому б ці пропозиції до законодавства не уніфікувати та не подати в пакеті разом із проектом Закону України «Про товариства з обмеженою відповідальністю»?

По друге, рента норм статті 54 проекту дублюють аналогічні положення Цивільного кодексу України (ст. 151), а їх обсяг загалом не змінився порівняно з Законом України «Про господарські товариства». Тому виникає логічне питання: чи є необхідність у майбутньому законі взагалі залишати норми про ТДВ? На нашу думку, це недоцільно.

2. У проекті Закону відсутні правові норми, спрямовані на захист інтересів товариства, коли такий захист ініціюється не рішенням загальних зборів учасників, а окремим учасником (групою учасників). Тобто йде мова про інститут непрямого позову. Його впровадження, вважаємо, сьогодні на часі. Цей інститут з успіхом застосовується не тільки в США, країнах Західної Європи, але й в державах близького зарубіжжя (Польща, Російська Федерація). Норми, які б гарантували право учасника захистити інтерес товариства (а, відповідно, і свій власний, оскільки основна мета реалізації корпоративних прав – отримання певної майнової вигоди, прибутку), на жаль, відсутні в Законі України «Про господарські товариства». До речі, проектом №5507 Закону України «Про товариства з обмеженою відповідальністю» від 30.12.2009 року народного депутата Ю. М. Воропаєва такі норми передбачались [5]. Зокрема, право на непрямий позов закріплювалося в ч. 5 ст. 44, ч. 13 ст. 45, ч. 5 ст. 46 проекту №5507. Тому доцільно було б їх відтворити і в наступному законопроекті з урахуванням певних застережень [6, с. 15]. У контексті тематики конференції варто зазначити, що норми про непрямий позов слід закріпити не лише у статтях щодо відповідальності виконавчого органу, але й у статтях, що регулюватимуть порядок вчинення значних правочинів та правочинів, щодо яких є заінтересованість.

3. Позитивним моментом проекту Закону є те, що в ньому присутня норма, спрямована на протидію зловживання правом на позов. Зокрема, ч. 7 ст. 32 передбачає, що оскарження учасником до суду рішення товариства про відмову у включенні його пропозиції не зупиняє проведення зборів учасників. Таким чином, втрачається зміст безпідставного подання позову про оскарження рішення загальних зборів, оскільки оскарження рішення не зупи-

няє процедуру проведення зборів. Хоча, з іншого боку, є норма ч. 4 ст. 67 ГПК України, яка прямо закріплює, що не допускається забезпечення позову шляхом заборони проводити загальні збори акціонерів або учасників господарського товариства та приймати рішення. Тож бачимо, як засіб забезпечення позову застосовувати такий захід вже заборонено згідно норм ГПК. Разом з тим така норма досягне своєї мети у разі задоволення позову, але ще до моменту проведення загальних зборів ТОВ, коли загальні збори товариства необхідно проводити, але строк, не пізніше якого потрібно повідомити учасників про порядок денний, вже пропущений.

Важливе значення має також інший момент в аналізованій правовій нормі. Йде мова про вказівку на спосіб захисту, який повинен застосувати суд, – «зобов'язання товариства скликати та провести збори учасників з питання, у включенні якого до порядку денного було безпідставно відмовлено учаснику». Фактично норма законопроекту передбачає застосування конкретного способу захисту і спрямована на те, щоб уникнути безпідставного скасування результатів проведених загальних зборів. Адже в іншому випадку можливе подання позову з вимогою про визнання рішення загальних зборів недійсним чи частково недійсним, що зашкодить господарській діяльності підприємства.

4. Вже досить давно для ТОВ передбачено максимальну кількість учасників – 100. Разом з тим, як це часто трапляється в нашому законодавстві, відповідальності за недотримання цієї норми (у випадку перевищення кількісного складу) не закріплено. Процедура притягнення до відповідальності винних осіб невизначена. На виправлення цього недоліку законодавства спрямована норма ст. 6 проекту Закону, у відповідності до якої: «якщо протягом року товариство не буде перетворено і число учасників товариства не зменшиться до 100 осіб, воно підлягає ліквідації в судовому порядку на вимогу органу, який здійснив державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, або органів місцевого самоврядування, якщо таким органам надано законом право на пред'явлення до суду такої вимоги».

5. Закріплено в проекті Закону норми про захист переважних прав. У відповідності до ч. 8 ст. 18 у разі порушення зазначеного у цій статті переважного права на придбання частки (частини частки) у статутному капіталі товариства будь-який учасник товариства має право протягом трьох місяців з моменту, коли учасник товариства дізнався або повинен був дізнатися про таке порушення, вимагати в судовому порядку переведення на себе прав і обов'язків покунця частки (частини частки). Фактично ця норма є ідентичною до ч. 5 ст. 7 Закону України «Про акціонерні товариства». Тому окремо уваги їй приділяти не будемо.

6. У проекті Закону практично залишено без змін формулювання ст. 57 Закону України «Про господарські товариства». Відповідно до ст. 23 проекту Закону звернення на вимогу кредиторів стягнення на частку (частину частки) учасника товариства у статутному капіталі товариства за боргами учасника товариства допускається тільки на підставі рішення суду при недостатності для покриття боргів іншого майна учасника товариства. Але чомусь не має того положення, яке закріплює, що майно, що підлягає виділу, або обсяг коштів, що становлять її вартість, встановлюється згідно з балансом, який складається на дату пред'явлення вимог кредиторами (ч. 1 ст. 57 Закону). На нашу думку, відсутність такої норми у законопроекті і відповідно вказівки на конкретний момент розрахунку призведе до спірних ситуацій навколо балансової вартості частки учасника.

7. Логічним та виваженим вважаємо формулювання ст. 37 проекту Закону: «Рішення зборів учасників товариства, прийняте з порушенням вимог цього Закону, інших нормативно-правових актів, статуту товариства і порушує права і законні інтереси учасника товариства, може бути визнано судом недійсним за заявою учасника товариства, який не брав участі в голосуванні або голосував проти оспорюваного рішення. Така заява може бути подана до суду протягом двох місяців з дати, коли учасник товариства дізнався або повинен був дізнатися про прийняте рішення». Закріплення коротшого, ніж загальний, строку позовної давності (3 роки за ЦК України), є виваженим кроком, оскільки, вважаю,

недоцільною була б можливість оскарження рішення загальних зборів через більш значний термін. Це б зашкодило перш за все товариству та його нормальній господарській діяльності. Вибір моменту, з якого відліковується даний строк, датою, коли учасник товариства дізнався або повинен був дізнатися про прийняте рішення, є також обгрунтованим. Тому в цьому аспекті наведена норма якісно вирізняється у порівнянні з аналогічною нормою Закону України «Про акціонерні товариства» (де він обчислюється з моменту прийняття рішення). Адже на практиці буває так, що про проведення загальних зборів учасника не повідомляють. За таких обставин учасник пропустить строк для оскарження рішення загальних зборів з незалежних від нього причин.

Слід відзначити, що автори законопроекту слушно передбачили можливість зловживання правом на позов і з цією метою закріпили правило про те, що суд має право з урахуванням усіх обставин справи залишити в силі рішення, яке оскаржується, якщо голосування учасника товариства, який подав заяву, не могло вплинути на результати голосування, допущені порушення не є суттєвими і рішення не спричинило заподіяння збитків цьому учаснику товариства (ч. 2 ст. 37). Видається, в такий спосіб авторам вдасться досягнути балансу між захистом прав та інтересів учасника і правами та інтересами товариства.

Таким чином, проект Закону якісно позитивно відрізняється від Закону України «Про господарські товариства», враховує найбільш типові конфліктні ситуації, що складаються у процесі реалізації учасниками корпоративних прав. Разом з тим слід наголосити, що все ж таки законопроект не враховує значну частину перевічених практикою механізмів захисту інтересів учасників та товариства (зокрема, право на непрямий позов тощо), а також мають місце значні порушення правил законодавчої техніки, а тому потребує суттєвого доопрацювання та викладення у зовсім іншій редакції.

1. *Проект №2011 Закону України «Про товариства з обмеженою відповідальністю та товариства з додатковою відповідальністю» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gska2.rada.gov.ua>.*

2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України № 2343-ХІІ від 14 травня 1992 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. - № 31. - Ст.440.
3. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 року №85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. - №18. - Ст. 78
4. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю: Закон України №978-ІV від 19 червня 2003 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. - №52. - Ст.377.
5. Проект Закону України № 5507 від 30.12.2009 року «Про товариства з обмеженою відповідальністю» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gska2.rada.gov.ua>.
6. Ковалишин О. Р. Судовий захист корпоративних прав : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право, господарський процес» / О. Р. Ковалишин. – К., 2013. – 20 с.